

6. V študijskem letu 1979/80 je bil za študente etnologije uveden obvezen predmet Slovensko ustno slovstvo, česar prej ni bilo.

Glede imena za stroko utemeljitev, da imamo od 1904 Časopis za zgodovino in narodopisje in od 1951 Inštitut za slovensko narodopisje ni dovolj, da bi se leta 1980 oprijeli termina narodopisje. Imamo namreč tudi Pedagoško znanstveno enoto za etnologijo, Slovensko etnološko društvo in Glasnik Slovenskega etnološkega društva, poleg tega imamo še Slovenski etnografski muzej in Slovenski etnograf, ki je nasledil starejšega Etnologa.

Zavzemanje za termin narodopisje ni dovolj trdno in dvojnost vede ni pravi problem. Bistvo problema je torej neke druge, zato je potrebno pogledati za kakšno "narodopisje" gre in komu naj služi. Ali pomeni vračanje k terminu narodopisje tudi vračanje k meščanskemu pozitivizmu Matije Murka konec prejšnjega stoletja, ali pomeni vračanje k narodopisju iz leta 1944, vračanje k narodopisju, ki v preteklosti ni videlo družbene razslojenosti, ni obravnavalo delavske kulture, ni obravnavalo človeka in njegovega družbenega okolja. Morda pa to narodopisje le ni bilo tako na obrobju družbenega dogajanja in so njegovi protagonisti vedeli, zakaj obravnavajo določene teme v določenem času.

Boris Kuhar je v isti številki Slovenskega etnografa v uvodu zapisal, da si Slovenski etnograf in "slovenski etnologi v zadnjem času prizadevamo, da bi ujeli korak z napredno evropsko in svetovno etnologijo". Ta etnologija pa naj bo pri nas "marksistično usmerjena veda v službi sodobne socialistične družbe". Kako pa se usmerja "narodopisje"?

Duša Krnel — Umek

Značilnosti ljudske vokalne glasbe sokobanjskega območja so po dognanjih avtorja: diafonija, povezanost s šegami in tonski nizi z ozkimi intervali. O vsakem govori najprej bolj na kratko, nato pa obsežnejše o tonskih nizih z vidika glasbeno-semantičnega sistema A. Daniélou-ja, potem ko je s pomočjo elektronskih aparatov opravil meritve intervalov. Ti so namreč pri arhaičnih melodijah drugačni kot v sistemu, iz katerega izhaja naša notna pisava. Kot izsledek svojih raziskovanj podaja avtor z notami posebnih oblik in s številom centov dva tonska niza, ki sta podlaga najstarejšemu melodičnemu izročilu. Nato opozarja na začetke in konce pesmi, kolikor je to posledica posebnega načina petja, in na ljudsko glasbeno izrazoslovje (npr. "popevanje" za petje, "kukanje" za petje mrljskih pesmi, "vikanje" za glasno petje, "tanko" za visoko, itd.).

Zadnje poglavje prinaša pregled "pojavnost v zvezi z metričnimi in melopoetskimi oblikami". Od verzni obrazcev prevladujeta osmerek (4 + 4) in deseterek (4 + 6). Krajši in daljši verzi so izjeme.

Večji del knjige je odmerjen objavi melodij. Najprej so pevske (str. 1—100), zapisane s prej opisano prirejenoto notno pisavo. Prva skupina so primeri, v katerih imajo toni ustaljeno višino, začeni s starinskimi melodijami v okviru tonov eis'-g' pa vse do ambitusa fis-cezes. Druga skupina so novejša pesmi, ki imajo širši ambitus (od g-bé pa do g'-f'), in se melodija včasih spusti pod finalis. Vsega skupaj je objavljenih 317 pevskih melodij.

Drugi del (str. 101—135) obsega instrumentalne melodije. Te so po avtorjevih dognanjih manj stare kot pesemske. Igrajo jih največ na gajde, manj na piščal duduk. Poleg plesnih razlikujejo še "svadbačke svirke" in "čobanske svirke". Medtem ko so gajde izdelovali v Banji (zdaj sicer živi samo še en mojster), so duduk vedno kupovali na sejmi in ga avtor ne šteje za domače glasbilo. Razumljivo je, da zato v knjigi prevladujejo gajdarske melodije (št. 318—437), medtem ko je le 8 zaigranih na duduk.

Tretja skupina so melodije s toni nedoločene višine, to so skandirana besedila za "bajanje" (zagovarjanje zoper bolezn) in 2 govorni zdravici.

Besedila (str. 137—226) so razvrščene po vrstah, npr. koledniške, svatbene, slavske, pogrebne, otroške, za dež, lazarske, pripovedne, itd. Pred vsako skupino je nekaj pojasnila o okoliščinah, v katerih pesmi pojo.

Na koncu knjige sta slovarček manj znanih besed (str. 227—238) in abecedni seznam prvih vrstic besedila (str. 239—248).

Zmaga Kumer

KNJIŽNA POROČILA IN OCENE

Miljković, Ljubinko, Banja, rukopisni zbornik, Etnomuzikološke oblike i zapisi arhaičke i novije vokalne i instrumentalne muzičke tradicije sokobanjskog kraja.

(Muzička tradicija Srbije). Knjaževac 1978, 250 str., muz. Priloga: The archaic musical tradition of Banja and an application of the musical-semantic system of Alain Daniélou. Short version.

Kot kaže podnaslov knjige, je bil avtorjev namen predstaviti glasbeno izročilo izbranega območja samo z etnomuzikološkega vidika, ne pa kompleksno. Zato je dal prednost melodijam, jih objavil ločeno od besedil in tudi ves uvod (str. V—XXXIII) namenil njim.

V predgovoru najprej pove, da je pobudo za raziskovanje okolice Soko Banje dobil pri Cvijiću, ki je to območje imel za zelo starinsko. Geografsko je zaokroženo, v antiki je bilo naseljeno in je čezenj vodila rimska cesta, ki je dajala smer tudi kasnejšim selitvam do našega časa. Tu se meša staro z novim, kot dokazujejo ostanki nekdanje materialne kulture in struktura prebivalstva. "Staroselcev" je sicer razmeroma malo, vendar je nagnjenje do starinskega petja zelo veliko.

ANDREJ BRENCETA, Način življenja v železniški koloniji v Mariboru od njenega nastanka leta 1863 do danes. Diplomatska naloga na PZE za etnologijo Filozofske fakultete, Maribor 1979, 77 str., il.

V oktobru 1979 je bil na PZE za etnologijo zagovor diplomske naloge Andreja Brenceta, s katero je avtor želel prikazati način življenja v železniški koloniji v Mariboru od njenega nastanka leta 1863 do danes. Ob razmišljanju ali mu je to uspelo in na kakšen način, se da ugotoviti sledeče.

Globalno je bila naloga dobro zastavljena in je v celoti vzeto verjetno dosegla svoj cilj. Vendar kot se zdi, se je tovariš Brence pogosto znašel daleč od vodilne niti, saj se le-ta bralcu mnogokrat pretirga. Na nekaterih mestih je zašel tudi preveč v splošnost, česar bi se lahko izognil s kakšnim konkretnim primerom v tej ali oni situaciji. To se najbolj občuti v prvem obravnavanem obdobju, ki zajema čas do prve svetovne vojne. Verjetno zaradi manjšega števila ustnih in pisanih virov, ki jih je imel avtor na razpolago, izzveni ta del zgolj kot opisovanje in naštevaje dejstev in pojavov, kar nikakor ne zadostuje. Potrebno je iskati tudi razloge za obstoječe stanje in bolj poglobljeno razmišljati. Naslednja tri časovna obdobja, ki so vsebinsko predstavljena na podoben način kot prvo, prinašajo v tem pogledu več kritičnosti in natančnosti. Pa tudi primerljiva komponenta, ki je za etnologijo še kako pomembna, prihaja vsaj nekajkrat bolj do izraza.

Ker gre pri nalogi za relativno dolgo obdobje, je verjetno preširoko zasnovana, da bi se dalo v obsegu, ki ga ima, obdelati vse številne kulturne sestavine. Zato bi se bilo mogoče bolje omejiti le na nekatere ali celo na en sam kulturni element in preko njega gledati na celotno kulturno podobo železniške kolonije skozi določeno zgodovinsko obdobje. S tem bi postal tekst bolj sistematičen, vsebina razdelkov pa bi bila bolj enakomerno obravnavana.

Škoda je, da je precej zanimivih vprašanj in problemov ostalo v nalogi nedorečenih, kot na primer: vključevanje in prilagajanje novih priseljencev v novo okolje, njihov vpliv na prebivalce kolonije in obratno; vprašanje germanizacije, predvsem vzroki zanjo; razlikovanje kolonije od drugih delov mesta v preteklosti in danes; pomembnost socialne diferenciacije; opis šeg; odnos do okupatorja in odporiškega gibanja; vplivi narodnostne in jezikovne pripadnosti na način življenja in mogoče še kaj.

Prav tako bi moral biti jasnejši začrtan odnos med človekom in pripadajočim mu naravnim in kulturnim okoljem. Ali z drugimi besedami povedano, raziskovanje bi bilo treba usmerjati bolj preko človeka kot oblikovalca vsakokratne kulturne podobe in ne preko numeričnih podatkov, ki jih dobimo o njem. Navedbe v številkah namreč ne morej odtehtati manjkajočih rezultatov raziskave, predvsem pa ne morejo izpričevati življenja v obravnavani koloniji. Priznati je treba tudi to, da sta socialna in duhovna kultura obdelani nasproti materialni, preveč skromno.

V sklepu poda Brence krajši pregled vsega prej napisanega, kar je vsekakor potrebno in pozitivno, škoda pa je, da ostaja le pri tej skrčeni obnovi. Tako kot da bi bilo že na začetku naloge dobro povedati, kakšen je bil potek raziskovanja in katerih metod dela se je posluževal, tako bi bila namreč ob koncu skoraj nujna samokritična ocena in predvsem pojasnilo ali mu je uspelo izpeljati nalogo tako kot si jo je zamislil. Koristno bi bilo tudi postaviti problem v širši družbeni prostor in zvedeti, kakšno mesto zavzema pričujoča naloga v sedanjem etnološkem proučevanju.

Kljub vsemu povedanemu je treba ob koncu reči, da se je avtor s tem delom lotil zahtevne naloge, ki terja veliko časa in požrtvovalnega dela. In če mu je sedaj uspelo napisati mogoče le neko uvodno študijo v obravnavano problematiko, je to že velik korak za nadaljnje raziskovanje. Zato nalogi nikakor ne gre jemati mesta med podobnimi študijami na etnološkem področju.

Andreja Brancelj, 3. letnik

BIBLIOGRAFIJA

UDK 016 : 39 "1977"

SLOVENSKA ETNOLOŠKA BIBLIOGRAFIJA ZA LETO 1977

Bibliografija je sestavljena iz gradiva, ki ga hranijo Bibliografski oddelek NUK v Ljubljani, knjižnice nekaterih etnoloških ustanov in posamezniki. "Recenzije" ne objavljamo (glej bibliografijo za l. 1974).

V letu 1977 so bile strokovne ocene objavljene v Glasniku SED 17/1977 in Traditiones 4/1975(1977).

KRATICE:

- ČKZDA — Časopis za kritiko, znanost, domišljijo in novo antropologijo, Ljubljana
- ČZN n. v. — Časopis za zgodovino in narodopisje, nova vrsta, Maribor
- DL — Dolenjski list, Novo mesto
- DSJS — Demokratski savez južnih Slavena (na Madžarskem)
- DZS — Državna založba Slovenije, Ljubljana
- ETSEO — Etnološka topografija slovenskega etničnega ozemlja
- GV — Geografski vestnik, Ljubljana
- IdR — Idrijski razgledi, Idrija
- il. — ilustracija(e), fotografija(e), risba(e)
- ISN — Inštitut za slovensko narodopisje (pri SAZU)
- JIS — Jezik in slovstvo, Ljubljana
- JKol — Jadranski koledar, Trst
- KF — Koroški fužinar, Ravne na Koroškem
- Kol GMD — Koledar goriške Mohirjeve družbe, Gorica
- NRazgl — Naši razgledi, Ljubljana
- PdK — Primorski dnevnik, Trst
- PionL — Pionirski list, Ljubljana
- pos. izd. — posebna izdaja
- povz. — povzetek
- pril. — priloga(e)
- PrimN — Primorske novice, Koper
- PV — Planinski vestnik, Ljubljana
- PZE — Pedagoško znanstvena enota s. — stran(i)
- SAZU — Slovenska akademija znanosti in umetnosti
- SED — Slovensko etnološko društvo, Ljubljana
- SEM — Slovenski etnografski muzej, Ljubljana
- št. — številka(e)
- TiP — Teorija in praksa, Ljubljana
- TurV — Turistični vestnik, Ljubljana
- ur. — uredil(i)
- ZČ — Zgodovinski časopis, Ljubljana
- ZDFJ — Zveza društev folkloristov Jugoslavije
- zv. — zvezek

1. ETNOLOŠKA SISTEMATIKA

1.1. Materialna kultura

1.1.1. Splošno

1. ZUPANC Ciril: Porušene Dražgoše. (Popis materialne vojne škode.) Loški razgledi 24/1977, 215—241, il., Résumé.

1.1.2. Zemljiška razdelitev, naselje, urbanizem

2. HAFNER Pavle: Ureditve starega mestnega jedra Škofje Loke. Loški razgledi 24/1977, 63—70, il., Résumé.
3. JAKHEL Rudi: "Slumi", urbanistični ali družbeni problem? Beleške o pojavu barakarstva pri nas. ČKZDA 5/1977, št. 19/20, 157—166.
4. NOVAK Anka: Kmečka naselja in stavbarstvo v Dobrepoljski dolini. Zbornik občine Grosuplje 9/1977, 165—212, il.